

KAKO OMOGOČITI MLADIM STIK S SLOVSTVENO FOLKLORO V URBANEM OKOLJU?

Slovstvena folklorja je za vsak narod pomembna, saj predstavlja njegov spomin; če človek tega spomina ne zapiše ter objavi, je za prihodnje rodove tako, kot da ga ni bilo. Naša prihodnost so mlajše generacije, ki jim moramo privzgojiti potrebo po ohranjanju ter prenašanju izročila potomcem, kar je v urbanem okolju nekoliko težje. Zato si slovstvena folkloristika vsekakor zasluži svoje mesto v našem šolstvu. V osemletni osnovni šoli je bilo slovstveni folklori namenjenega zelo malo prostora. Obravnavana je bila le pri predmetu slovenski jezik, in še to le nekatere ljudske pesmi in pripovedi. Z devetletno osnovno šolo smo pridobili neobvezni izbirni predmet šolsko novinarstvo, v okviru katerega je slovstveni folkloristiki namenjena tretjina ur. Projektna oblika dela, ki je priporočljiva za ta predmet, omogoča delo na terenu, s tem pa učenci pridejo v stik s slovstveno folkloro tudi v urbanem okolju, jo doživijo, začutijo svoje korenine in se tako vrastejo v svoje okolje. Vendar pa je ta neobvezni izbirni predmet še vedno premalo, da bi lahko uspešno razvili pozitiven odnos in spoštovanje do slovstvene folklore. Narod, ki dovolj ceni sebe, svoj jezik in kulturo, mora poskrbeti, da imajo učenci dovolj možnosti za stik s folklorno tradicijo, in v šolah nameniti več prostora za to dejavnost. Vsebina predmeta bi morala biti namenjena vsem učencem, slovstveno folkloristiko pa bi bilo treba vplesti tudi med vsebine ostalih predmetov ter s tem vzpostaviti medpredmetne povezave.

slovstvena folklorja, slovstvena folkloristika, urbano okolje, osnovno šolstvo, izbirni predmet, šolsko novinarstvo, projektna oblika dela, delo na terenu, učni načrt, medpredmetne povezave

Literary folklore is a very important part of every nation's past, its memory. If the past is not recorded or published, it is as if it had never existed. The younger generations are our future and we have to impart to them the need to preserve and pass on this tradition to their descendants, but this is difficult in an urban environment. For this reason the study of literary folklore deserves to be included in our school system. Very little space was given over to literary folklore in eight-year primary schooling: it was dealt with only as discussion of some folk songs and tales within the subject Slovene language. With the shift to nine-year primary schooling, we gained the new optional subject school journalism, within which literary folklore can be the subject of a third of lessons. Project work is a suitable method, which makes fieldwork possible. Through practical work, pupils come into contact with literary folklore even in the urban environment. They experience it, connect with it and in this way become more rooted. Nevertheless, the integration of an optional subject itself is not enough to successfully develop a positive attitude and respect for literary folklore. A nation that appreciates its roots, its language and culture has to provide opportunities for children to come into contact with the folklore tradition and to devote more time to developing this discipline. The content of the subject school journalism ought to be accessible to all pupils and the study of literary folklore should be integrated into other subjects which would facilitate an interdisciplinary approach to teaching.

literary folklore, the study of literary folklore, urban environment, optional subject, primary education, school journalism, project work, fieldwork, curriculum, interdisciplinary approach

1 Uvod

Ko sem se med študijem na Pedagoški fakulteti seznanila s predmetom slovstvena folkloristika in z načinom dela na tem področju, se je v meni porodila želja, da bi raziskovala duhovno kulturo naroda v okolju, v katerem živim, sploh še, ker je bilo zame to okolje novo in o njem nisem vedela prav veliko. V tem sem videla tudi možnost, da ga bolje spoznam in se vrastem vanj. Ko sem se lotila dela, so se začele rojevati ideje, kako bi se s tem lahko ukvarjali tudi otroci in pri tem razvijali pozitiven odnos in spoštovanje do slovenske kulturne dediščine. Spoštovanje, kakršno sem odkrila pri mnogih odraslih ljudeh, ki sem jih srečala v krajih, kjer sem hodila, in katerih duhovno izročilo sem objavila v svojem obsežnem diplomskem delu, precejšen del pa tudi v knjigi *Bela Ljubljana* iz knjižne zbirke Glasovi, katere glavna urednica je dr. Marija Stanonik.

Raziskovala sem slovstveno folkloro na področjih severnega dela Ljubljane in njenega severnega obrobja. To so: Ljubljana Šiška, Dravlje, Podutik, Šentvid, Gunclje, Vižmarje, Brod, Tacen, Medno, Šmartno pod Šmarno goro, Skaručna, Vodice ter Zgornje in Spodnje Piriče. Uspela sem priti do lepe in obsežne zbirke folklornega gradiva, ki mi zelo veliko pomeni. Temu sem posvetila svoje diplomsko delo in razmislila tudi o tem, na kakšen način bi lahko omogočili mladim stik s slovstveno folkloro v tem okolju. Na mlade želim prenesti zavest, da je vsak tekst iz takšne zbirke pomemben dokument, ki priča o življenju in obstoju naroda na tem območju, cela zbirka pa predstavlja neko zaokroženo celoto. Šele v tej celoti zaživita pred nami zgodovina in utrip življenja ljudi iz omenjenih krajev. Delo zahteva ogromno časa, truda ter vztrajnosti, saj je treba potovati, iskati informatorje, jim posvetiti svoj dragoceni čas, jih pripraviti do tega, da se odprejo, snemati na kasetofon ali z videokamero, zapisati tekst, označiti teksturo in kontekst ter napisati komentarje. Takšno delo je še toliko bolj dragoceno, ker dogajanja ne moremo najti v nobenem zgodovinskem ali kakšnem drugem priročniku, je polno skrivnosti, ki jih ponuja slovensko izročilo.

Lahko bi si mislili, da v urbanem okolju ne gojijo slovstvene folklore, da tu ljudje živijo in se zanimajo samo zase. Ljudje okoli njih da jih ne zanimajo, sosedov in znancev da ne pozdravljajo pa tudi njihovi predniki s svojim izročilom da jih ne zanimajo. Na srečo ni tako. Bila sem prijetno presenečena, ko sem videla, koliko gradiva so imeli pripravljenega, nekateri celo zapisanega v zvezkih, ki jih skrbno hranijo za prihodnje rodove. Marsičesa pa so se spomnili tudi ob prijetnem kramljanju o življenju nekoč in danes. Nikoli si ne bi mislila, da se bo v tem okolju nabralo toliko gradiva, da bodo ljudje pripovedovali zgodbe s tolikšnim ponosom in željo, da bi to nekoč ljudje brali. Tudi prihodnjim rodovom gradiva zagotovo ne bo zmanjkalo.

Vsako okolje, tudi urbano, ima kakšno svojo muzo, ki spodbuja nastajanje slovstvene folklore. Na področju, ki sem ga raziskovala, je to gotovo Šmarna gora, ki nam je podarila kar nekaj povedk, večinoma legendnih, Francetu Prešernu, ki je

sem hodil obiskovat strica Jakoba, pa je dala navdih za *Romanco od strmega gradu*, ki jo je v drugem zapisu poimenoval *Pesem od zidanja cerkve na Šmarni gori*. Na poseben način je s Šmarno goro povezan France Bevk. Njegova povest Kozorog je napisana na osnovi povedke *Pirniški gospod*, ki izhaja od tu in jo je prva zapisala Manica Komanova. Tudi znamenite osebnosti, ki zaznamujejo določen kraj ali več krajev, kjer so živele in ustvarjale, najsi bodo to pisatelji, pesniki, prevajalci, jezikoslovci, slikarji, glasbeniki, arhitekti ali drugi, pustijo za seboj bogato kulturno dediščino ter s tem pomembno vplivajo na nastanek slovstvene folklorne in jo oplajajo s svojim življenjem in delom. Z omenjenim območjem so povezani še Valentin in Anton Vodnik, Jernej Kopitar, Blaž Potočnik, France Prešeren, Franja Košir in z njo Fran Levstik, ki ji je posvetil ciklus pesmi z naslovom *Franjine pesmi*, Avgust in Dušan Pirjevec, brata France in Janez Bernik, Ivan Pregelj, Jakob Aljaž, Jože Plečnik, Hinko Smrekar in drugi.

Slovstvena folklor, ki živi v nas in skrivaj deluje na naša čustva, misli in dejanja, je tudi izvor umetnosti in njenega jezika. Umetnost se z njo oplaja, se k njej vrača in črpa iz nje motive, ideje, besede, novo moč. Bogati se tudi jezik, razvijajo se predvsem socialne zvrsti. Zato si slovstvena folkloristika vsekakor zasluži svoje mesto v našem šolstvu.

2 Slovstvena folklor v osnovni šoli

Tako kot se v času poplave drugih medijev trudimo ohraniti knjigo kot edini medij, ki nam ponuja umetniško besedo, in vzgojiti čimveč rednih bralcev ter s tem dvigniti kulturno raven prebivalstva, se trudimo v času, ko svet drvi v globalizacijo in hitrost življenja briše kulturni spomin, s tem pa tudi našo kulturno identiteto, učencem v šoli privzgojiti občutek za pristnost in prvinskost slovstvene folklorne.

2.1 Slovstvena folklor v osemletni osnovni šoli

Slovstveni folklori je bilo v osemletni osnovni šoli namenjenega zelo malo prostora. Obravnavala se je le pri predmetu slovenski jezik in še to zelo okrnjeno, le nekatere ljudske pesmi in pripovedi. V berilih za slovenski jezik od 5. do 8. razreda je bilo le nekaj primerov slovenskega ljudskega slovstva. V 5. razredu je bilo 7 besedil iz slovenske slovstvene folklorne, v 6. razredu 6 takšnih besedil, v 7. razredu samo 3, v berilu za 8. razred pa ni bilo niti enega besedila iz slovenskega folklornega izročila. Učenci so imeli na voljo literarnoteoretski pregled književnosti, ki je zajemal tudi slovstveno folklor. Učbenik za višje razrede osnovne šole *Slovensko slovstvo skozi stoletja*, ki je bil v *Katalogu učbenikov za šolsko leto 2001/2002* Zavoda Republike Slovenije za šolstvo potrjen kot učno sredstvo, napisala pa sta ga Gregor Kocijan in Stanko Šimenc, vsebuje poglavje Ljudska kultura na Slovenskem; v njem je Stanko Šimenc na približno dvajsetih straneh razložil pojem »kultura«, ki jo je delil na »materialno in duhovno«, poleg »ljudskih pesmi in ljudskega pripoved-

ništva« pa je omenil še pri nas najslabše razvito »ljudsko dramatiko, ljudske plese, ljudsko slikarstvo in ljudsko stavbarstvo«.

Osnovnošolska berila so torej ponujala obravnavo nekaterih že znanih folklornih motivov, medtem ko je bilo odkrivanje, zbiranje, zapisovanje, obdelava in objavljajanje na novo odkritega folklornega izročila prepuščeno prizadevnosti, uzaveščenosti in iznajdljivosti učitelja. Možnosti so se ponujale le v okviru interesnih dejavnosti, npr. v okviru novinarskega, dramskega, turističnega krožka itn. vendar niso bile pogosto izkoriščene.

Ob tem je treba opozoriti na izraz »ljudsko slovstvo« ali »ustno slovstvo«, ki se ga naši osnovnošolski učbeniki v osemletni in devetletni osnovni šoli še vedno oklepajo in s tem zaostajajo za razvojem stroke. Kaže, da se termin slovstvena folklorja še ni udomačil in da bo za to še potrebno načrtno prizadevanje. Tudi termin »povedka« namesto nekdanje »pripovedke« si še ni utrl poti med osnovnošolce. Učence in učitelje bi bilo treba poučiti o strokovni terminologiji tega učnega predmeta.

2.2 Slovstvena folklorja v devetletni osnovni šoli

V devetletni osnovni šoli se slovstveni folkloristiki obetajo nekoliko boljši časi, posveča se ji več pozornosti. V berilih je sicer še vedno približno enako število besedil iz slovenske folklorne zapuščine kot v berilih za osemletno osnovno šolo. Velika pridobitev pa je, da je slovstvena folkloristika našla svoje mesto v prenovljenih učnih načrtih za devetletno osnovno šolo tudi v okviru izbirnega predmeta šolsko novinarstvo za 7., 8. in 9. razred, ki dejavnost tako postavljajo na višjo raven. To pomeni, da delo ni več v celoti odvisno le od uzaveščenosti, motiviranosti in pripravljenosti redkih učiteljev, da prenesejo duhovno kulturo na mlade rodove in poglobijo v njih narodno zavest. Učitelji do sedaj niso bili dolžni skupaj z učenci zbirati, zapisovati, obdelovati in objavljati folklornega gradiva. Le redki so se tega dela lotili načrtno (Osnovna šola Franja Goloba na Prevaljah, Osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem in morda še katera), le nekateri so občasno objavili kakšno folklorno besedilo v šolskem glasilu, večina pa temu ni posvetila nobene pozornosti.

O nujnosti uvajanja slovstvene folklorje v osnovno šolo v obliki novega izbirnega predmeta je spregovorila že Marija Stanonik¹ in nakazala tudi cilje, ki jih lahko strnimo takole:

- zbiranje gradiva,
- dokumentiranje umetnostnih zvrsti govorenega jezika,
- prenos duhovne kulture naroda iz roda v rod,
- privzganje občutka za mikrostrukturo (podrobnosti iz vsakdanjega življenja in okolja) in globino doživljanja,

¹ Prim. Marija Stanonik, *Slovstvena folklorja v domačem okolju*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1990, 6, 7.

- učenci se zavejo vrednot svojega okolja, ga začnejo opazovati, prisluškovati, čutiti z njim,
- učenci oblikujejo narodno zavest, se zavejo svojih korenin,
- ob zgledih naših prednikov premagujejo današnje stiske.

2.2.1 Učni načrt

Učni načrt za izbirni predmet slovenščina – šolsko novinarstvo iz leta 1998, katerega avtorja sta dr. Igor Saksida in Miha Mohor, jasno navaja cilje za šolsko novinarstvo, tudi cilje slovstvene folkloristike. Opredeljuje predmet, splošne cilje predmeta, ki jih deli na splošne, funkcionalne in izobraževalne, operativne cilje pa prav tako deli na funkcionalne in izobraževalne. Ponuja tudi didaktična priporočila ter določa temeljne standarde znanja za učence in za izvajalce učnega načrta.

Omenjeni izbirni predmet je del obveznega programa osnovne šole, del sklopa treh izbirnih predmetov (literarni klub, šolsko novinarstvo in gledališki klub), ki nadgrajuje predmet slovenščina. Povezuje se z drugimi predmeti in področji, npr. z vzgojo za medije, knjižnično, likovno in tehnično vzgojo, računalništvom, tujimi jeziki, zgodovino, geografijo, etnologijo ter etiko in družbo. Navezuje se na bogato izročilo osnovnošolskih novinarskih in dopisniških krožkov ter uredništev šolskih glasil.

Povezuje se s tekmovanjem v znanju materinščine za Cankarjevo priznanje, raziskovalnimi nalogami v okviru gibanja Znanost mladini in ponuja možnosti za druge raziskovalne projekte, samostojne ali skupinske po iniciativi šole. Prevladujoči obliki dela pri tem predmetu sta skupinsko in projektno delo.

Šolsko novinarstvo se izvaja samo eno leto, v 7., 8. ali 9. razredu osnovne šole po eno uro na teden. Ker je to izbirni predmet, se ga bodo učili le tisti učenci, ki si ga bodo izbrali.

Med cilji, ki so opredeljeni za predmet šolsko novinarstvo, bom izluščila samo tiste, ki so zapisani v učnem načrtu in se navezujejo predvsem na slovstveno folkloristiko. Med splošnimi cilji je treba poudariti, naj učenci:

- razvijajo pozitivno čustveno in razumsko razmerje do slovenskega jezika;
- se zavedajo, da je jezik najpomembnejši del kulturne dediščine in s tem temeljna prvina človekove osebne in narodne identitete;
- se zavedajo različnih okoliščin za rabo knjižnega in neknjižnega jezika, zato pri sporazumevanju uporabljajo govornemu položaju ustrezno socialno zvrst/pod-zvrst;
- si razvijajo sposobnosti za vse štiri sporazumevalne dejavnosti (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje);
- oblikujejo pozitivni odnos do slovstvenega izročila.

Sledijo še didaktična priporočila, posebej za razredni in šolski časopis in posebej za slovstveno folkloro. Tu avtorja spregovorita o pomenu seznanjanja s slovstveno folkloro za učence in o možnostih, ki jim jih ponuja.

Avtorja predlagata skupinsko in projektno delo kot najprimernejši obliki za ukvarjanje s slovstveno folkloro, ker ponujata največ možnosti za celostno učenje, tudi za sodelovalno učenje. Med seboj sodelujejo učenci različnih izbirnih predmetov in krožkov (gledališkega, literarnega, zgodovinskega, dopisniškega, zemljepisnega, turističnega, fotografskega itn.). Podanih je nekaj iztočnic za terensko delo, v katerih učitelj dobi več pomembnih napotkov.

Preden gredo učenci na teren, jim je treba pojasniti temeljne pojme, sodobno terminologijo ter razliko med slovstveno folkloro in literaturo. Povedati jim je treba, da živita obe veji besedne umetnosti vzporedno, vsaka s svojim žanrskim sistemom, ki se med seboj dopolnjujeta. Učencem je treba predstaviti bližnje in daljne cilje zbiranja gradiva na terenu, jim razložiti, kdo so lahko informatorji in jih seznaniti z načeli zapisovanja gradiva. Avtorja učnega načrta opozarjata na zahtevnost zapisovanja folklornega gradiva, predvsem folklornih pripovedi, ki zahtevajo precejšnjo usposobljenost, večjo kot pri ritmiziranih in verzificiranih besedilih. Pripravila pa sta tudi nekaj napotkov za dokumentiranje in urejanje gradiva.

Učni načrt predvideva tudi predstavitev zbranega gradiva: razstavo, prireditev, na kateri učenci predvajajo posnetke in pripravijo nastop na podlagi zbranega gradiva, praviloma z avtentično narečno izgovorjavo, objavljajo v šolskem časopisu ter v lokalnih glasilih, radiu, televiziji itn. Nakazuje tudi rešitve za šole, ki nimajo primernega zaledja za zbiranje gradiva na terenu, predpisuje pa tudi temeljne standarde znanja, ki naj bi ga pridobili učenci. S področja slovstvene folkloristike naj učenec:

- narečno in slengovsko besedilo prevede v knjižni jezik in obratno;
- sestavi slovarček besed in frazemov iz svojega narečja ali slenga;
- po magnetofonskem posnetku zapiše folklorno pripoved in jo prevede v knjižni jezik;
- zapiše tri folklorna besedila;
- opiše eno šego ali navado oz. predstavi staro obrt ali dogodek iz zgodovine kraja;
- pozna strokovno izrazje s področja novinarstva in slovstvene folkloristike.²

Leta 1999 je pri založbi Rokus izšel tudi delovni zvezek z naslovom *Naš čas-opis*, katerega avtorji so Miha Mohor, Manca Košir in Marija Stanonik.³ Slovstveni folklori je namenjeno 2. poglavje, kjer Marija Stanonik predstavi osnovna teoretična izhodišča slovstvene folklore in ponuja tudi naloge, s pomočjo katerih je moč doseči v učnem načrtu zastavljene cilje.

² Prim. *Učni načrt za izbirni predmet Slovenščina – Šolsko novinarstvo*, Ljubljana 1998.

³ Miha Mohor, Manca Košir, Marija Stanonik: *Naš čas-opis*, Ljubljana: Rokus, 1999, 75–112.

2.2.2 Uresničitev ciljev v šolski praksi

Vsekakor je treba otroke takoj po teoretičnem uvodu, v katerem jim razložimo teoretična izhodišča, poslati na teren. Naj slovstveno folkloro doživijo, naj začutijo korenine, naj se z njeno pomočjo vrastejo v novo okolje. Tako učitelji kot učenci moramo zavreči prepričanje, da obstaja slovstvena folklor le v podeželskem okolju, da je v mestih ni, da se izgublja in podobno. Izgublja se le stara, nastaja pa nova, ravno tako dragocena. Učenci bodo na terenu to spoznali. S tem si bodo izoblikovali pozitiven čustven odnos do nje in jo začeli tudi drugače vrednotiti. Spoznali bodo tudi, da slovstvene folklore ne gojijo samo babice, ki jo prenašajo na svoje vnuke, ampak so pri tem aktivno udeleženi tudi dedki in da celo to ni vse. Če hočemo o njej zvedeti kaj več, moramo pokukati tudi drugam, k prijateljem in znancem ter njihovim babicam in dedkom. Slovstvena folklor tako ne bo le nekaj naučenega, pač pa tudi doživetega, kar je pogoj za razvijanje pozitivnega odnosa do nje.

Učence je treba opozoriti na vse tri ravnine v slovstveni folklori: na tekst (tisto, kar nam govorec ali pevec pove ali zapoje), teksturo (potek pripovedovanja, ki je odvisen od jezika, npr. ritma, hitrosti pripovedovanja, melodije, intonacije, ter od izvedbe, npr. mimike, gibanja pripovedovalca) ter kontekst (sobesedilo, ki ga predstavljajo okoliščine, npr. čas, prostor, udeleženci itn.). Tekstura in kontekst sta bili do sedaj povsem zapostavljeni ravnini in jima bomo morali v prihodnje posvetiti več pozornosti, saj se brez njiju izgubi večplastnost avtentičnega folklornega dogodka. Da bi ohranili vse tri ravnine slovstvene folklore, svinčnik in beležka nista dovolj. Najbolje je folklorni dogodek posneti na magnetofon ali kasetofon in ga zapisati šele na podlagi posnetka. To je za šolarje izvedljivo; preden pa gredo na delo, jih je treba poučiti, kakšen odnos naj imajo do informatorjev. Nikoli ne smejo zlorabiti njihovega zaupanja in nikoli snemati brez njihovega dovoljenja.

Fonetično zapisovanje gradiva za učence ni preprosto. Najprej jim lahko približamo pravila zapisovanja z branjem najbližje krajevne zbirke slovstvene folklore, nato naj se lotijo zapisovanja. Pozneje zapise skupaj uredimo. Ko je besedilo zapisano, ga lahko še »prevedejo« v knjižni jezik, ob tem razložijo neknjižne besede in primerjajo med seboj fonetični in knjižni zapis ter se ob tem navadijo uporabljati slovarje in jezikovne priročnike. Dobra je tudi, da to naredijo za domačo nalogo, saj imajo tako možnost pogovoriti se s starši in sorodniki o neznanih besedah.

Zelo zanimiva faza dela v šoli je predstavitev zbranega gradiva. Ta nam ponuja veliko različnih možnosti. Ena od oblik predstavitve je objavljanje v šolskem glasilu, prispevke pa lahko pošiljamo tudi na uredništva drugih medijev. Otrokom bo v veselje pripovedovanje zgodb, ki so jih slišali na terenu. Lahko pripravimo tudi govorne nastope, v katerih učenci posnemajo pristno govorico informatorja. V tej fazi se je dobro povezati z dramskim ali turističnim krožkom, likovnim krožkom, pevskim zborom itn.

V takšno predstavitev dela je treba vložiti precej naporov in škoda bi bilo, če bi ostala samo na ravni šole; učenci se lahko predstavijo v Krajevni skupnosti, Domu starejših občanov itn.).

2.2.3 Primer iz šolske prakse

V nadaljevanju bom predstavila projektno obliko učnega dela, ki je za ta predmet najprimernejša, saj omogoča večjo povezanost učne snovi z vsakdanjim življenjem ter povezanost šole s krajem, v katerem deluje. Ponuja možnost za celovitejšo obravnavo slovstvene folklorne, učenci pa so lahko dejavni in ustvarjalni, aktivno sodelujejo pri načrtovanju dela, pri delu na terenu, zapisovanju in obdelavi gradiva, prav tako pa tudi pri predstavitvi svojega dela.

2.2.3.1 Načrtovanje dela

Najprej je treba izbrati temo, nato zasnovati cilje in potek dela. Učitelj pri tej obliki nastopa kot organizator, animator, spodbujevalec in povezovalac učne snovi. Učenci pa so ustvarjalni od začetne zamisli, izvedbe do predstavitve izdelkov. Za tako zasnovano delo se je treba tudi drugače pripraviti.

2.2.3.2 Izbira teme

Folklorno gradivo naj bi šolarji zbrali na terenu v svojem kraju in ga obdelali, zapisali, razvrstili in na koncu tudi predstavili. V poštev pri tem pride vse gradivo, folklorni obrazci, folklorno pesništvo in folklorno pripovedništvo.

2.2.3.3 Cilji

Učenci:

- spoznavajo govorico svojega kraja, svojega narečja in njegovo folklorno izročilo;
- se učijo poslušanja in zbranosti;
- odkrivajo slušno podobo pripovedovanja;
- razvijajo spoštovanje do slovenskega folklornega izročila in hkrati s tem tudi spoštovanje do sebe in drugih;
- se vraščajo v svoje okolje;
- vadijo pisno in ustno pripovedovanje;
- spoznajo veččine javnega nastopanja.

2.2.3.4 Motivacija

Najprej pripravimo uvodno uro, na kateri predstavimo sam predmet, cilje in pomen predmeta ter način dela. Učence spodbudimo, naj doma poprosijo starše, stare starše, tete, strice in druge sorodnike, sosede, prijatelje in znance, naj jim povedo kakšno pripoved ali pesem. Sami izberejo, koga bodo nagovorili in katero pripoved bodo zapisali v primeru, da jih slišijo več. Lahko pa jih zapišejo tudi več,

sploh če so kratke. Pri tem jih vključimo v načrtovanje dela in prisluhnemo njihovim predlogom. Za takšno delo jih navadno ni težko navdušiti.

2.2.3.5 Priprava na delo na terenu

Učence poučimo, da je primere slovstvene folklorne najboljše posneti na magnetofon ali kasetofon, saj snemanja z video kamero od njih ne moremo zahtevati. Dati jim moramo tudi napotke, kako komunicirati z ljudmi in pri tem upoštevati etiko, ki je vedno nad znanostjo. Pripraviti jih moramo tudi na zapisovanje gradiva. Pomembno je, da je besedilo zapisano v jeziku govorca, fonetično, saj nam tako zapisano besedilo največ pove o govorniku, o kraju, kjer je nastalo, in o jeziku, ki ga tam govorijo. Povemo jim nekaj osnovnih pravil za zapisovanje narečja. Spodbudimo jih tudi, naj poleg ravnine teksta zapisujejo tudi teksturo in kontekst.

2.2.3.6 Potek dela

Delo naj bi teklo v naslednjih korakih:

- predstavitev predmeta, terminologije, oblik in metod dela (1 ura);
- motivacija in priprava za delo na terenu in oblikovanje osnovnih pravil komuniciranja z ljudmi ter pravil zapisovanja gradiva (1 ura);
- učenci samostojno zberejo folklorno gradivo in ga zapišejo (1 ura v šoli in veliko dela doma);
- skupaj pregledamo zapise in jih popravimo, pošljemo jih na uredništvo katere od mladinskih ali strokovnih revij, ki bi nam utegnili gradivo objaviti (2 uri);
- vsak učenec predstavi primer slovstvene folklorne, ki ga je slišal na terenu, posnel in zapisal – pri tem pa čimbolj natančno posnema govornika (1 ali 2 uri, odvisno od števila otrok v skupini);
- gradivo razvrstimo po žanrih, se o njih poučimo ter pogovorimo;
- priprava na predstavitev dela (3 ure);
- javni nastop (1 do 2 uri, odvisno od količine gradiva).

Javni nastop naj bo zasnovan kot prijetno druženje s starši, učitelji in učenci. Scenarij prireditve naj učenci pripravijo samostojno. Nato naj vsak vadi svojo točko. Učence poučimo o veščinah javnega nastopanja. K sodelovanju poskušamo pritegniti tudi člane fotografskega krožka, ki lahko prireditve fotografirajo in posnamejo z video kamero. Če imamo med gradivom folklorne pesmi, povabimo k sodelovanju tudi glasbenega pedagoga in njegovo skupino učencev. Skupaj lahko predstavimo kakšen folklorni ples. Nato izdelamo vabilo za starše, učitelje in učence. Povabimo lahko tudi kakšnega zbiratelja in zapisovalca folklornega izročila, pevca, pripovedovalca ali folklorca (člana plesne skupine). Pripravimo tudi razstavo na temo slovenska slovstvena folklor. Razstavimo izdelke in fotografije, ki so nastale med izvajanjem projekta v šoli, lahko pa jih učenci prinesejo tudi od doma. V poštev pridejo fotografije pripovedovalcev, ki so jih učenci posneli,

fotografije v zvezi z dogodkom in razni domači izdelki. Pokličemo lahko še uredništvo katerega od televizijskih programov in se dogovorimo za snemanje.

Za takšno predstavitev dela so primerni dnevi odprtih vrat šole, ki so v zadnjem času pogosti in priljubljeni. Na sami prireditvi pritegnemo k sodelovanju tudi starše in druge navzoče ter jih spodbudimo, da se tudi oni poizkusijo v pripovedovanju ali morda zapojejo kakšno folklorno pesem. Vse skupaj popestrimo še s predvajanjem posnetkov, ki so nastali na terenu, seveda z dovoljenjem informatorja.

2.2.3.7 Čas trajanja projekta

Za izvedbo projekta sem predvidela 10 do 12 šolskih ur, vendar pa bodo morali tako učenci kot učitelji marsikaj postoriti tudi doma. Takšna predstavitev dela zahteva veliko truda in skrbnih priprav, da jo lahko dobro izpeljemo in smo na koncu z njo zadovoljni izvajalci in poslušalci oz. gledalci. Na koncu lahko tudi naredimo poročilo o prireditvi.

2.2.3.8 Prednosti projektne oblike dela

Učenci s pomočjo projektne oblike dela pridobijo znanje z lastno aktivnostjo, takšno znanje pa ostane v trajnem spominu. Delo je diferencirano. Vsak prispeva svoj delež v skladu s svojimi sposobnostmi, vsak ima svojo nalogo, nihče ne more biti pasiven. Učitelji pri tem učence bolje spoznamo, saj imajo možnost izraziti svoje hotenje in pokazati svoje sposobnosti, kar jih zbližuje ter povezuje med seboj in z učiteljem. Pri tem se razvijajo pozitivna čustva, raste samozavest in ponos ob rezultatih dela. Tudi slabši učenci so lahko uspešni in pridejo do veljave. Tako bogatijo drug drugega pa tudi učitelja.

3 Zaključek

Z vsem tem naša prizadevanja še niso zaključena. Obravnavanje slovstvene folklorne je zaenkrat mogoče le v okviru predmeta šolsko novinarstvo, kar pomeni, da še vedno ni samostojen predmet, ampak le del izbirnega predmeta, v katerega se ne bodo vključili vsi učenci. Kaže pa, da je s tem storjen prvi korak k izboljšanju odnosa do dela našega slovstva, ki nam omogoča nov pogled na kulturno dediščino.

Slovstveno folkloristiko bi bilo treba vplesti tudi med vsebine drugih predmetov, kamor je to mogoče, in s tem omogočiti medpredmetne povezave. Vsebina predmeta bi morala biti namenjena vsem učencem. Za šolsko rabo pa bi morali predvsem poenotiti strokovno terminologijo, ki bi morala biti dosledno enaka v vseh učbenikih, delovnih zvezkih in berilih za slovenski jezik ter za izbirni predmet, ki obravnava slovstveno folkloristiko.

Literatura

Enciklopedija Slovenije 6, 1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- GOLJEVŠČEK, Alenka, 1982: *Mit in slovenska ljudska pesem*. Ljubljana: Slovenska matica v Ljubljani.
- GOLJEVŠČEK, Alenka, 1988: *Med bogovi in demoni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1994: *Slovensko slovstvo skozi stoletja: učbenik za višje razrede osnovne šole*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1997: *O domovina, ti si kakor zdravje: slovensko berilo za 6. razred osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1997: *Pozdravljeno, zeleno drevo: slovensko berilo za 5. razred osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1998: *Vezi med ljudmi: slovensko berilo za 7. razred osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1998: *V nove zarje: slovensko berilo za 8. razred osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Krajevni leksikon Slovenije 2. Jedro osrednje Slovenije in njen jugovzhodni del*, 1971. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Krajevni leksikon Slovenije*, 1995. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- MAHNIČ, Joža, 1986: *Kultura prek prostora in časa*. Ljubljana: Kulturna skupnost Ljubljana Šiška.
- MOHOR, Miha, KOŠIR, Manca, STANONIK, Marija, 1999: *Naš čas-opis*. Ljubljana: Rokus.
- Nova devetletna osnovna šola*, 1997. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
- Osnovna šola. Katalog učbenikov za šolsko leto 2001/02*, 2001. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- POTOČNIK, Iva, 2000: Izbirni predmet: Naše slovstveno izročilo. *Slovenščina v šoli* 4. 45–48.
- POTOČNIK, Iva, 2001: *Pripovedovali so jih mati moja*. Prevalje: OŠ Franja Goloba.
- Slovenska slovstvena folklor*, 1999. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- STANONIK, Marija, 1990: *Slovstvena folklor* v domačem okolju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- STANONIK, Marija, 2001.: *Bela Ljubljana* (Glasovi 23). Ljubljana: Kmečki glas.
- STANONIK, Marija, 2001: *Teoretični oris slovstvene folklor*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Učni načrt za izbirni predmet Slovenščina – Šolsko novinarstvo*, 1998. Ljubljana.
- VERDINEK, Bojana, 2000: Več pozornosti živi slovstveni folklori. *Slovenščina v šoli* 2–3. 39–41.